

ідеї, зокрема такі, як любов до Бога та ближнього – основна чеснота у духовному житті; віра та духовність – відображення внутрішнього світу людини, її прагнення до добра; повага до батьків і родини – основа морального виховання. Її поезії містять виховний аспект, що є ключовим для формування дитини, як особистості. Таким чином, використання творів Галини Кирпи в освітньому процесі є ефективним засобом духовно-морального виховання, що сприяє формуванню християнського світогляду у молодшого школяра.

Список використаних джерел

1. Качак Т., Литвин Н. Лінгвостилістика поезії Галини Кирпи. *Лінгвостилістичні студії*. 2025. № 22. С. 35-51. <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2025-22-35-51>
2. Кирпа Г. Ну й гарно все придумав Бог. К.: Веселка, 2015.
3. Люлька Г. А. Християнське виховання у дітей молодшого шкільного віку. *Scientific Collection «InterConf», (45): with the Proceedings of the 3th International Scientific and Practical Conference «Scientific Community: Interdisciplinary Research» (March 16-18, 2021)*. Hamburg, Germany: Busse Verlag GmbH, 2021. С. 115 – 120.

Уляна Мазурик,
студентка педагогічного факультету

Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розкрито теоретичні та психолого-педагогічні аспекти розвитку лексичної компетентності молодших школярів як основи формування їхнього мовлення та комунікативних умінь. Обґрунтовано значення поєднання когнітивного й комунікативного підходів, а також урахування вікових особливостей дітей у процесі засвоєння лексики. Запропоновано практичні методичні прийоми, зокрема використання абетки, дидактичних ігор та інтерактивних вправ, що сприяють активізації словникового запасу та розвитку мовленнєвої діяльності учнів у контексті освітнього процесу у Новій українській школі.

Ключові слова: лексична компетентність, молодші школярі, мовленнєвий розвиток, психолого-педагогічні особливості, методика навчання.

Вступ

Актуальність дослідження. Формування лексичної компетентності молодших школярів є ключовим чинником ефективного розвитку мовлення та комунікативних навичок у дітей, оскільки саме на початковому етапі навчання відбувається активне засвоєння словникового запасу та граматичних структур. Сучасні освітні програми НУШ, наголошують на необхідності поєднання теоретичних підходів до навчання лексики з врахуванням психолого-педагогічних особливостей учнів, що дозволяє створювати оптимальні умови для запам'ятовування слів, розвитку усного та письмового мовлення і формування позитивної мотивації до навчання.

Мета статті – дослідити теоретичні та психолого-педагогічні аспекти розвитку лексичної компетентності молодших школярів і визначити ефективні методи її формування.

Результати дослідження

Розвиток лексичної компетентності молодших школярів є одним із ключових напрямів сучасної лінгводидактики, оскільки словниковий запас формує основу для розвитку усного та письмового мовлення, мислення та комунікативних навичок дитини. Лексична компетентність розглядається як здатність учня не лише знати значення слів, а й правильно їх використовувати в усному та письмовому мовленні, враховуючи контекст, стилістичні та ситуативні особливості. Вона включає активну і пасивну лексику, уміння створювати словосполучення, речення та тексти, а також сприймати і розуміти мовленнєві одиниці інших людей.

У сучасному науковому дискурсі проблема формування мовної особистості молодшого школяра посідає центральне місце, оскільки, як зазначає Г. Васьківська, «формування комунікативної компетентності особистості – це не просто одне із завдань, а основна проблема сучасної лінгводидактики», що зумовлено потребою суспільства у фахівцях, здатних до ефективної міжособистісної взаємодії [1]. Цей теоретичний підхід вимагає

глибокого переосмислення методів роботи над словом, де лексична складова виступає фундаментом.

Психолого-педагогічний аспект цього процесу детально розкрито в працях Н. Сіранчук, яка наголошує на необхідності реалізації «формування лексичної компетентності молодших школярів у руслі концепції розвивального навчання», що передбачає активізацію розумової діяльності учнів та розвиток їхньої пізнавальної самостійності [3]. Дослідниця стверджує, що ефективність засвоєння мовних одиниць прямо залежить від створення умов для інтелектуального зростання дитини, де «лексична робота має стати засобом розвитку мислення, а не лише пам'яті» [3].

Практична реалізація зазначених концепцій у сучасних умовах трансформації освіти вимагає нових підходів до інструментарію вчителя. Л. Шелестова у своєму посібнику пропонує системний «практикум для вчителя», де «лексична робота в початковій школі» розглядається як цілісна технологія збагачення та уточнення словникового запасу через систему спеціально підібраних вправ [4]. Це стає особливо актуальним у межах реформи НУШ, де, за спостереженнями Г. Крохмальної та М. Галайко, ключовим чинником успіху є «інтеграція традиційних і сучасних педагогічних технологій», що дозволяє адаптувати класичні методики до запитів цифрового покоління [2]. Автори підкреслюють, що формування лексичної компетентності сьогодні неможливе без врахування інноваційного контексту, адже «сучасне освітнє середовище вимагає від учителя гнучкості у виборі засобів навчання, які б поєднували фундаментальність та ігрову динаміку» [2]. Таким чином, розвиток лексичної компетентності молодших школярів постає як багатогранний процес, що об'єднує комунікативні цілі, розвивальні стратегії та технологічну конвергенцію.

Сучасні підходи до розвитку лексики у дітей передбачають інтеграцію когнітивних і комунікативних методик. Когнітивний підхід акцентує увагу на розвитку мислення дитини через засвоєння нових слів, створення асоціативних

зв'язків і логічних структур. Комунікативний підхід спрямований на формування умінь активно використовувати лексику для передачі думок, емоцій і потреб у різних соціальних і навчальних ситуаціях і пов'язаний із розвитком мовлення учнів. Як зауважують дослідники проблеми, «розвиток мовлення у школярів є складним і довготривалим процесом опанування мовних засобів для кращого сприйняття й розуміння навколишнього світу, а також важливим аспектом успішного й усвідомленого навчання. Доведено, що чим більше дитина пише, читає, спілкується та переказує, тим краще вона засвоює нові знання з усіх навчальних дисциплін без винятку» [5, с. 100]

Особливу увагу дослідники приділяють використанню дидактичних ігор, наочних матеріалів, інтерактивних завдань та вправ, які враховують природні механізми навчання дитини, її пізнавальні інтереси та мотивацію до мовленнєвої діяльності. Лексична компетентність формується не лише як пасивне накопичення слів, а як інтегрована здатність до ефективного мовного спілкування, що забезпечує успішний розвиток комунікативних навичок і загальної культури мовлення молодших школярів.

Важливо у вирішенні поставленої проблеми враховувати психолого-педагогічні особливості засвоєння лексики. Діти молодшого шкільного віку характеризуються високим рівнем емоційної чутливості та активного пізнавального інтересу, що впливає на ефективність засвоєння нових слів. Пам'ять учнів цього віку працює переважно на основі асоціацій, наочності та повторення, тому важливим є використання контекстуальних вправ, сюжетних картин, ігор і рольових ситуацій, які сприяють кращому запам'ятовуванню та автоматизації словникового запасу.

Дослідження також підкреслюють, що розвиток лексичної компетентності тісно пов'язаний із формуванням загальної комунікативної компетентності дитини, розвитком мовного чуття та навичок зв'язного мовлення [1, с. 36]. Психолого-педагогічний підхід до навчання лексики передбачає врахування

Ефективним також є метод сторітелінгу, суть якого полягає в тому, що діти складають власні речення зі словами з абетки, придумують і розповідають власні короткі історії про природу, тварин або рослини. Застосування сучасних українських абеток на уроках 1 класу дозволяє поєднати розвиток початкових навичок читання та письма з формуванням лексичної компетентності. При цьому навички читання та письма формуються одночасно, адже учні можуть запам'ятовувати букви і слова через наочність та асоціації. Використання яскравих наочних карток, інтерактивних вправ та ігрових завдань стимулює пізнавальну активність дітей, сприяє кращому запам'ятовуванню літер і нових слів, а також формує вміння застосовувати лексику у різних комунікативних ситуаціях. Методика враховує психолого-педагогічні особливості першокласників: коротку концентрацію уваги, потребу в емоційній підтримці та природний інтерес до гри й взаємодії.

Висновки

Таким чином, поєднання теоретичних знань, врахування психолого-педагогічних особливостей та використання сучасних методичних засобів є ключовим чинником ефективного формування лексичної компетентності молодших школярів і відповідає сучасним вимогам Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Васьківська Г. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2016. № 1(1). С. 33–38.
2. Крохмальна Г., Галайко М. Формування лексичної компетентності школярів у контексті Нової української школи: інтеграція традиційних і сучасних педагогічних технологій. *Молодий вчений*. Вип. 4 (135). <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-4-135-17>
3. Сіранчук Н. М. Формування лексичної компетентності молодших школярів у руслі концепції розвивального навчання. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки*. 2015. Вип. 28. С. 150-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2015_28_22
4. Шелестова Л. В. Лексична робота в початковій школі: практикум для вчителя. Київ: Педагогічна думка, 2021. 112 с.
5. Kachak T., Blyznuuk, T., Hryvnaк M. Speech development of younger school students using children's literature and digital tools. *Гірська школа українських Карпат: науково-методичний журнал*. 2023. Вип. 28. С. 96-100. <https://doi.org/10.15330/msuc.2023.28.98-103>